

**Malý průvodce
Liturgií dr. Karla Farského**

Jana Krajčíríková

Předmluva s přáním a poděkováním

Mladí přátelé,

dostává se vám do rukou knížka Jany Krajčířkové, která uvádí do křesťanské bohoslužby, jak je slavena v Církvi československé husitské. Je určena vám mladým, ale jistě v ní mohou číst i ti dospělí a starší věkem.

Bohoslužba se nám může zdát jako něco velmi vzdáleného a nesrozumitelného a může také budit zdání, že se týká jen duchovních – bratra faráře nebo sestry farářky. Právě tento průvodce může mnohé přiblížit, vysvětlit, otevřít zajímavé rozhovory a umožnit vám pokřtěným mladým i zapojení do jejího průběhu různými způsoby.

Ve sboru, kostele či modlitebně vidíme stůl, na něm misku s chlebem, kalich, konvičky s vínem a vodou, kříž, předčítá se z knihy se starobylými texty, zaznívají modlitby – prosby a díky, zpívá se, hrají varhany... A to vše má svůj smysl, uspořádání a střed. A tímto středem je neviditelný Bůh, který se nám dává poznat v člověku Ježíšovi. Ježíš není jen zvláštní a zajímavou postavou z minulosti, mnohokrát již umělci vyobrazovanou, ale je živý Pán a jeho Duch je s námi. Je to tehdy, když nasloucháme jeho slovu zapsanému v Bibli, když se v jeho jménu setkáváme ke společné modlitbě a když slavíme večeři Páně. Nepředbíhejme však a nechme se postupně vést průvodcem tajuplným světem liturgie...

Poděkování patří sestře Janě Krajčířkové, že tuto knížku o Liturgii dr. Karla Farského obsahově připravila a literárně vytvořila, a její dceři Lucii Krajčířkové za výstižné a citlivé ilustrace. Ať tato příručka může být mnohým k užitku pro hlubší poznávání a vnímání naší liturgie.

Přeji vám Boží přízeň, moudrost, vytrvalost a radost ze společné víry sdílené při každém slavení bohoslužby Kristovy církve.

Tomáš Butta
bratr patriarcha

Úvodní slovo autorky

Milí čtenáři,

tento malý průvodce Liturgií dr. Karla Farského vycházel původně na pokračování od února 2023 do listopadu 2024 v příloze Cesta v týdeníku Církve československé husitské Český zápas.

Mým přáním je, aby vám mladým pomohl porozumět naší liturgii. Snažila jsem se, aby byl stručný a srozumitelný, ale zároveň abych nic důležitého nevynechala.

Nejlepší způsob, jak jej číst, je podle mě společně s kamarády a bratrem farářem či sestrou farářkou, rodiči nebo jiným věřícím dospělým, abyste si přitom mohli vysvětlit, čemu nerozumíte, povídat o tom, co se vám při bohoslužbě líbí, jak na vás co působí a podobně.

Určitě si při četbě této knížečky vezměte k ruce také Zpěvník Církve československé husitské, kde liturgii najdete, a rovněž Bibli, protože mnohé části i užívaná slova liturgie mají svůj původ v biblických textech a událostech.

Doufám, že vám tento průvodce alespoň trochu pomůže nejen při samotném seznamování s naší liturgií, ale i s tím, abyste se do ní postupně aktivně a rádi zapojovali – ať již společným zpěvem nebo třeba čtením biblických textů.

Jana Krajčířiková

I. O NAŠÍ BOHOSLUŽBĚ

1. Co je liturgie a jak vznikla

Jedním z důvodů, proč před více než sto lety vznikla naše Církev československá husitská, byla touha věřících po bohoslužbě v českém jazyce. Dnes nám to připadá nepředstavitelné, že bychom šli do kostela a ničemuro nerozuměli, protože by celá bohoslužba probíhala v latině, ale tehdy to byla skutečnost.

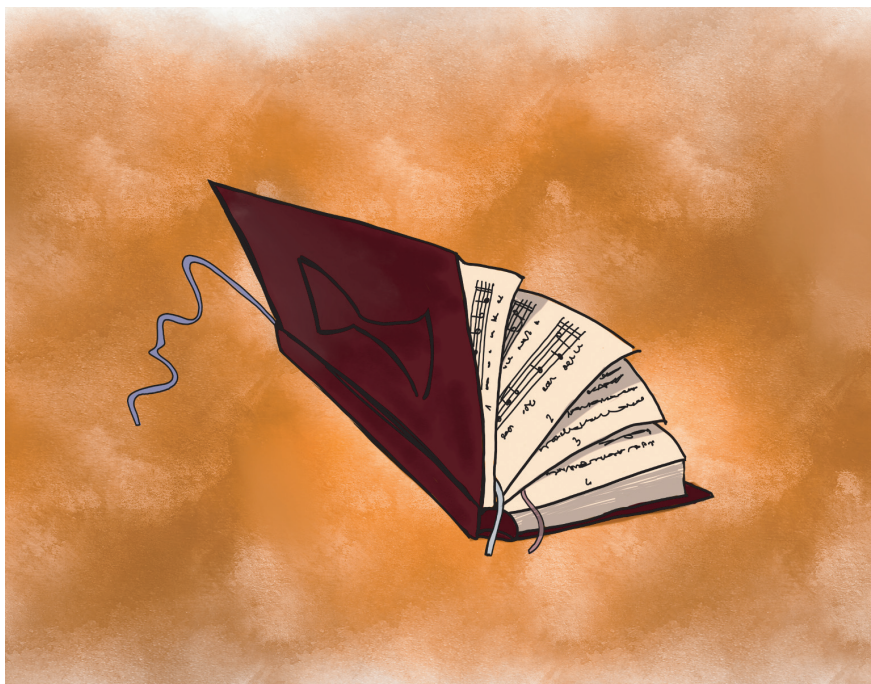
Proto není divu, že jednou z prvních věcí, které jeden ze zakladatelů naší církve a její pozdější první patriarcha Karel Farský učinil, byl překlad tehdejší katolické bohoslužby do češtiny. Samotný překlad však brzy nestačil, protože Farský chtěl, aby bohoslužba byla pro všechny dobře srozumitelná i obsahově a odpovídala potřebám moderního člověka. Proto v roce 1924 dokončil novou liturgii, kterou s mírnými úpravami církev používá dodnes pod názvem Liturgie Karla Farského.

Protože už je to však téměř sto let, co vznikla, může se pro někoho zdát obtížné porozumět, o čem to všechno je. Když se to však člověku podaří, pochopí, proč ji církev považuje za jeden ze svých největších pokladů. Pokusme se tedy postupně si přiblížit její obsah.

Takže hned na začátek – co vlastně znamená slovo liturgie? Liturgie je řád bohoslužby. Když přijdete v neděli nebo ve svátek do kostela, bohoslužba má pevně stanovený postup. Můžete ho najít v zadní části zpěvníků, které by měly být pro každého k dispozici. Liturgii vede duchovní – bratr farář nebo sestra farářka stojící za stolem Páně – ale obec – to znamená věřící lidé v lavicích, se liturgie aktivně účastní svými odpověďmi. Ve zpěvníku je to, co říká duchovní, označeno písmenkem D, to, co říkají ostatní, tedy obec, písmenkem O. Naše liturgie je jedinečná v tom, že je z velké části zpívána. Autorem melodie je hudebník Josef František Pícha. I když se zpočátku může zdát obtížná, kdo vytrvá, brzy si ji zamiluje!

2. Zpěvník

S naším Zpěvníkem se nyní seznámíme podrobněji. K aktivní účasti na bohoslužbě je to totiž nezbytná pomůcka. Nejen že v jeho zadní části najdeme text celé liturgie, ale obsahuje – pochopitelně, když jde o zpěvník – především celou řadu písní, které při bohoslužbě zpíváme.

Husitský zpěvník

První zpěvník naší církve uspořádal také Karel Farský a ten byl postupně upravován a doplňován o další písně. V současné době už jich je 340. Jsou označeny výraznými čísly před každým názvem písně a podle těchto čísel se také ve zpěvníku vyhledávají (pokud neznáte číslo, ale znáte název písně, pomůže vám abecední seznam na konci zpěvníku). Čísla písní, které se budou během bohoslužby zpívat, jsou vyvěšena v přední části sboru na dobře viditelném místě. Ještě před začátkem bohoslužby si je proto můžeme ve zpěvníku vyhledat a označit záložkami, stejně jako liturgii, abychom se nemuseli později zdržovat listováním. Kdy během liturgie přijde na řadu zpěv písně, je v jejím pořadu také vyznačeno a farář/ka to většinou také oznámí, spolu s počtem slok, které se budou zpívat.

To však ještě stále není všechno, co v našem zpěvníku můžete najít. V jeho úvodu je text nazvaný „Víra našich sborů“. Je to stručné shrnutí naší věrouky. Sám o sobě bude pro některé z vás text možná docela složitý, ale s pomocí vysvětlení od bratra faráře či sestry farářky může být dobrou pomůckou k pochopení, čím je naše církev jedinečná.

V závěru pak kromě Liturgie Karla Farského (ve zpěvníku je označena jako První liturgie ČČSH podle K. Farského a používá se nejčastěji, je tu ale i alternativní Druhá liturgie) najdeme také pobožnost podle Františka Kalouse.

A na úplném konci je pak řada příležitostných modliteb – ranní, večerní, u stolu, v nemoci, za církev, v den křtu, za vlast... Tyto modlitby se můžeme modlit jak sami, tak společně při bohoslužbě nebo při jiném setkání.

3. Dvě části – dva vrcholy

Už tedy víme, kde text naší liturgie najdeme. Než si ji ale začneme přibližovat po jednotlivých částech, řekněme si o Farského liturgii ještě pár slov obecně. Je jedinečná v tom, že jsou v ní citlivě skloubeny jak prvky katolické mše, tak důrazy typické pro protestantské církve, najdeme v ní však i stopy pravoslavné bohoslužby. To ovšem nezni moc srozumitelně, že?

Pokusím se to vysvětlit. V katolické církvi velký význam zaujímají svátosti, kterých má celkem sedm: křest, biřmování, večeře Páně, pokání,

manželství, útěcha nemocných a svěcení kněžstva. Oproti tomu církve protestantské, evangelické, mají svátosti jen dvě – křest a večeři Páně – a velký důraz kladou hlavně na Boží slovo – Bibli, její čtení a výklad, tedy kázání.

Farského liturgie věnuje stejnou pozornost oběma těmto důrazům – jak čtení a výkladu biblického textu, tak svátostem, kterých máme stejně jako katolická církev sedm. Proto říkáme, že naše liturgie má dva pomyslné vrcholy – kázání a večeři Páně. Podle toho ji můžeme rozdělit na dvě části – v té první, od začátku až po kázání – jde hlavně o výklad biblického textu, v té druhé pak o přípravu a prožití společné svátosti večeře Páně. Jak v kázání z Bible, tak i při slavení svátosti večeře Páně je nám ovšem blízko Bůh v Ježíši Kristu, který je středem celé bohoslužby. On nás učí a obdarovává nás.

Svátost večeře Páně může vysluhovat pouze vysvěcený kněz. Toho poznáte podle bílé štolý – pruhu látky, který nosí duchovní přes černý talár. Proto v případě, že liturgii slouží duchovní s jáhenským svěcením nebo kazatel (ti nosí talár bez štolý), po kázání bývá vystřídán knězem nebo, pokud slouží sám, svátost večeře Páně do liturgie nezařazuje. Protože v naší církvi platí zásada obecného kněžství, tedy že Boží slovo může vykládat každý věřící pokřtěný člen církve, kázání si může připravit i některý z laiků – tedy členů církve, kteří nemají svěcení – je-li připraven znalostí Bible a pověřen církví.

Bible a kalich

II. ÚVOD BOHOSLUŽBY

4. Příprava na bohoslužbu

Nyní si tedy již postupně přiblížíme jednotlivé části Farského liturgie. Je jich celkem sedm: Úvod k bohoslužbě, Modlitby, Zvěstování Božího slova, Obětování, Zpřítomnění Ježíše Krista, Sjednocení – přijímání svátosti večeře Páně a Požehnání.

Na začátku je asi dobré si říci, že obecná zásada, že je vhodné chodit všude včas, platí u bohoslužby dvojnásob. Stejně jako je nepříjemné přijít pozdě třeba do divadla, i pozdní příchod na bohoslužbu bývá velmi rušivý. Proto pokud se do některého sboru chystáte poprvé, zjistěte si předem, v kolik hodin bohoslužba začíná. Nebývá to všude stejně – někde je to v 9.00 hodin, někde v 9.30, jinde v 10.00 hodin... Počítejte také s nějakým časem navíc na pozdravení se s ostatními, usednutí na místo, vyhledání písní ve Zpěvníku a zklidnění. Zvláště jsme-li v tomto sboru poprvé, je také pěkné se po něm trochu porozhlédnout (což samozřejmě můžeme udělat i po skončení bohoslužby), protože mnohé naše sbory jsou opravdu krásné a lze v nich najít i cenná umělecká díla.

Ti zkušenější z vás také mohou pomoci s přípravou bohoslužebného stolu – stolu Páně. Z našeho pohledu na jeho levou stranu postavíme vázu s květinami, napravo stojí svícen, v němž před začátkem bohoslužby zapálíme svíci. Vedle svíce bývá pulpit – stojánek na opření bohoslužebné knihy. Uprostřed stolu má své místo kalich, zatím prázdný, přikrytý zvláštní pokličkou – patenou, na niž položíme velkou hostii – bohoslužebný chléb z pšeničné mouky. Kalich pak přikryjeme čistým bílým ubrouskem. Mezi kalichem a květinou připravíme konvičky s vínem a vodou a misku s malými hostiemi, to vše také přikryjeme ubrouskem.

Na určené místo můžete připravit čísla písní, které se budou dnes zpívat.

Dále je třeba v Bibli vyhledat a založit texty, které se dnes budou číst. Pokud je budete číst vy, přečtete si je několikrát předem, abyste se nezakoktávali.

Tak, vše máme připravené a můžeme se usadit do lavice. Ke zklidnění před bohoslužbou nám může pomoci přípravná modlitba. Ve Zpěvníku je uvedena úplně na začátku liturgie ve dvou variantách. Když si ji ještě

Milost Pána Ježíše Krista...

před příchodem duchovního přečteme, pěkně nás naladí na to, co se bude dít dál.

A to už, většinou za zvuku varhan, přichází duchovní, která/ý bude dnešní bohoslužbu sloužit. Všichni přítomní na znamení pozdravu povstanou, podobně jako ve škole při příchodu učitele.

Duchovní v taláru se postaví za stůl Páně a pokyne přítomným, že mohou usednout.

Opět zazní varhany a všichni společně zpíváme úvodní píseň. Bohoslužba začíná.

5. Apoštolský pozdrav a odpověď

Po první společné písni nás duchovní pozdraví těmito slovy: „Milost Pána Ježíše Krista a láska Boží a účastenství Ducha svatého se všemi vámi.“

Přitom učiní znamení kříže, stejně jako my ostatní. To se dělá tak, že pravou rukou se nejprve dotkneme svého čela, poté pod hrudí, na pravém a levém rameni. Znamení kříže křesťané činí v souvislosti se jménem Trojjediného Boha – Otce, Syna a Ducha svatého – v jehož jménu konáme i tuto bohoslužbu.

V pozdravu, který jsme právě slyšeli, je Bůh Otec, jeho Syn Ježíš Kristus a Duch svatý také uveden. Tento pozdrav označujeme jako apoštolský, protože jej najdeme na samém závěru Druhého listu apoštola Pavla do Korintu (2 K 13,13). Během liturgie ostatně velmi často budeme přicházet na to, že její slova nevznikla nijak nahodile, ale mají svůj původ v biblických textech.

Když se podíváme, jak zní apoštolský pozdrav v Českém ekumenickém překladu Bible, zjistíme, že místo slova „úcastenství“ Ducha svatého, které vám může připadat už trochu nesrozumitelné, je zde uvedeno slovo „přítomnost“. Apoštol Pavel nám všem tedy ústy bratra faráře nebo sestry farářky přeje, abychom ve svých životech neustále pociťovali Boží lásku, milost Pána Ježíše Krista a přítomnost Ducha svatého, jehož prostřednictvím je Bůh stále s námi a pomáhá nám. To je přece krásné přání, že?

My všichni pak na tento pozdrav společně odpovídáme: „I s tebou Hospodin.“ I tobě, sestro faráři (bratře faráři), přejeme, aby tě Bůh Hospodin provázel nejen touto bohoslužbou, ale celým životem.

Moc se mi líbí, když se nám ostatním duchovní při tomto pozdravu dívá do očí, cítím, že nás v tuto chvíli spojuje nejen toto společné přání, ale i Boží přítomnost, kterou si navzájem přejeme.

6. Touha po Božím království

Jak jsme si už řekli, naše liturgie probíhá tak, že na to, co zpívá nebo říká duchovní, odpovídá obec. Je to jako náš společný rozhovor, proto se také někdy cizím slovem říká, že je liturgie dialogická (slovo dialog znamená rozhovor). Takže když po apoštolském pozdravu duchovní zazpívá: „Blahoslaveno buď, ó Bože, království tvé v nás a mezi námi po věky věků,“ my odpovíme: „Bůh v nás a my v Bohu.“ Co to znamená?

Tato část se odborně označuje jako proklamace Božího království. Když se podíváme do slovníku cizích slov, zjistíme, že proklamace je veřejné, obvykle slavnostní, prohlášení. Duchovní zde tedy slavnostně prohlašuje naše přání, modlitbu, touhu po Božím království. A co je Boží království?

Věříme, že díky Pánu Ježíši jednou, po smrti, do Božího království vejdemo a budeme moci žít věčný život společně s Bohem, podobně jako na počátku Adam s Evou v rajske zahradě. Tam už nebude nikoho nic a nikdo trápit.

My však nechceme čekat se založenýma rukama na to, že Boží království přijde jednou, „až potom“. Chceme se snažit žít tak, abychom jej alespoň částečně mohli zakoušet už nyní, v tomto světě. A abychom se z něj neradovali jen my, ale všichni lidé kolem nás. Je to vůbec možné?

Ano, je. Nejde to však samo, musíme se o to snažit. Tím, že se budeme učit, co nám v Bibli předal Pán Ježíš, zkoušet následovat jeho příklad a prosit o jeho pomoc, když nám to právě nejde. O co přesně se máme snažit? Je to v podstatě velice jednoduché, ale ve skutečném životě to často nemusí být vůbec snadné – máme se snažit mít se navzájem rádi – nejen ty, kdo mají rádi nás, ale všechny lidi. A také zvířata, rostliny... A podle toho žít – pomáhat si navzájem, neubližovat si, neškodit, neničit.

Když budeme takto žít, bude nám dobře. S Boží pomocí, když pustíme Boha do svého srdce, je to možné. Takže proto prosíme o Boží království v nás a mezi námi a aby byl Bůh v nás a my v Bohu.

7. Doznání vin a prosba o Boží odpuštění

Následující slova liturgie směřují ke společnému doznání hříchů a vin. Prosíme Pána Boha, aby otevřel naše srdce a rty, abychom v upřímné modlitbě doznali vše, co nás tíží, a takto připraveni mohli díky Božímu odpuštění později přistoupit k večeři Páně.

V našem vztahu s Bohem je víra v Boží odpuštění velice důležitá. Když upřímně litujeme všeho špatného, co jsme udělali, Bůh nám odpustí – to je velký dar. Předpokladem je ovšem skutečně upřímná lítost a rozhodnutí v tom špatném dál nepokračovat.

Tuto touhu po Božím odpuštění označujeme slovem pokání. V rámci naší liturgie probíhá společně s ostatními účastníky bohoslužby. Duchovní nás nejprve vyzve, abychom ve chvíli ticha každý sám přemýšleli o tom, co se nám v minulých dnech nepovedlo, a svěřili to Pánu Bohu.

Potom následuje společné Doznání hříchu a vin, kdy všichni nahlas recitujeme uvedená slova. Pokání má v naší církvi charakter svátosti. Obvykle se koná takto společně v rámci liturgie, ale je možné se i jednotlivě vyzpovídat duchovnímu. Při určitých příležitostech, například v postním období, probíhá svátost pokání ve shromáždění církve jako zvláštní samostatný obřad.

Svým pokáním dáváme najevo svou lítost nad vším, čím jsme se odchýlili od toho, co po nás Bůh žádá. Tím, že prosíme o jeho odpuštění, dáváme najevo, že toužíme napravit svůj vztah k Bohu, k ostatním lidem i k sobě samým. To vyjadřujeme slovy: „Odpusť nám a posiluj nás v našem úsilí o nápravu; rozjasni nad námi svou tvář, abychom se, s tebou usmíření, mohli v záři tvé lásky opět s radostí věnovat svému dílu.“

Po tomto doznání následuje zaslíbení Božího odpuštění. Duchovní nám oznamuje, že Boží odpověď na naši upřímnou lítost je jeho odpuštění. Důležité je uvědomit si, že je to Bůh, kdo nám odpouští, nikoliv duchovní – ten je jen prostředníkem mezi námi. A také to, že si máme odpouštět i my navzájem mezi sebou.

Obsah

Předmluva s přáním a poděkováním	3
Úvodní slovo autorky	4
I. O NAŠÍ BOHOSLUŽBĚ	5
1. Co je liturgie a jak vznikla	5
2. Zpěvník	5
3. Dvě části – dva vrcholy	7
II. ÚVOD BOHOSLUŽBY	11
4. Příprava na bohoslužbu	11
5. Apoštolský pozdrav a odpověď	13
6. Touha po Božím království	14
7. Doznání vin a prosba o Boží odpuštění	15
III. MODLITBY	16
8. Tužby a přímlyvy	16
IV. BOŽÍ SLOVO	19
9. Čtení biblických textů	19
10. Blahoslavenství	19
11. Kázání	20
12. Vyznání víry	22
V. OBĚTOVÁNÍ	25
13. Podejme svá srdce Bohu	25
14. Chvalozpěv	26
VI. ZPŘÍTOMNĚNÍ JEŽÍŠE KRISTA	29
15. Eucharistická modlitba	29
16. Ustanovení svátosti večeře Páně	29

VII. SJEDNOCENÍ	33
17. Prosby za Ducha svatého	33
18. Modlitba Páně – Otčenáš	33
19. Před přijímáním svátosti večeře Páně	35
20. Vlastní přijímání svátosti večeře Páně	37
21. Po přijímání svátosti večeře Páně	39
 VIII. ZÁVĚR BOHOSLUŽBY	 41
22. Požehnání a vyslání	41

Malý průvodce Liturgií dr. Karla Farského

Jana Krajčířiková

Ilustrace: Lucie Krajčířiková

Sazba a obálka: Ing. Pavel Blažek, jpb

Tisk: Josef Sedláček Sprint Servis

Počet stran: 48

Připravil a vydal Naukový odbor ÚÚR Církve československé husitské

Vydání první, Praha 2025

ISBN: 978-80-7000-211-7

Copyright © Jana Krajčířiková, 2025